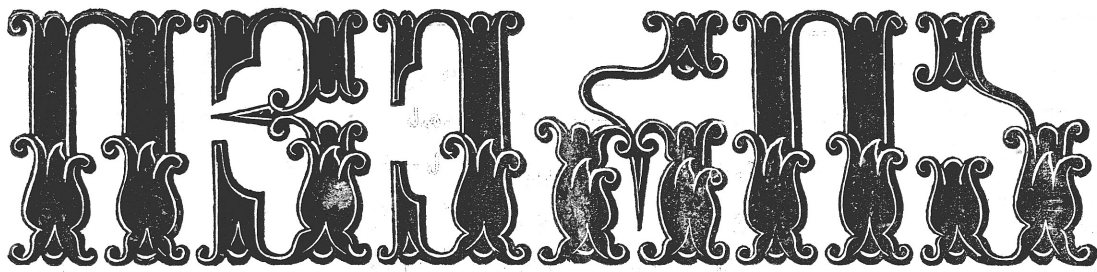

წელიწადი
პირველი

6 ოქტომბ.
1877 წ.

საზოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი.

გამოდის ხუთშაბათობით

ხალის მოწერა: ტფილისს, ჟიჟერიის რედაქციაში, მთაწმინდის ქუჩაზე, შიოშვილის სასახლის შენობაში. № 5 ქუთაისს, ანტონ ლორთქიფანიძის ბიბლიოთეკაში.

ჟიჟერიის ფასი 1877 წელს.

თბილისს, ვაჟა-ფშაველას და ვაჟა-ფშაველას . . . 6 მან. —
თითო ნომერი — 15 კაპ.

თუ საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია გაასწორებს და შე-
მოკლებს დასაბეჭდად გამოგზავნილ წერილებს.
განცხადება მიიღება ქართულსა და რუსულს ენაზე.

საძიებელი. I. საზოლიტიკო მიმოხილვა. — II. საქარ-
თელის მატარებელი: ტფილისი, გურჯაანი, საკარგო — III. საზო-
ლიტიკო ამბები: სურსათი, ავსტრი-ვენგრია, იტალია, სერბია,
რუმინია, ხერსოვია. — IV. ამის ამბები. — V. თფილისის
სამხედრო გიმნაზიაში მისაღების ეგზემენების გამო. —
VI. თფილისის სასულიერო სასწავლებელი და მისი ოლქის
სამღვდელთა ყიფილება ქ. თფილისში. — VII. ბრძოლა რამის
დასაწყობად. — VIII. განცხადება.

საზოლიტიკო მიმოხილვა

აი ეს ექვსი თვეა თითქმის წეს მთელს ევროპის
თვალ-ყური მიქცეულია რუსთა და რუსთა შორის
ბრძოლაზედ. ყოველი სახელმწიფო დიდს ფანჯარაშია
იმის თაობაზედ, რომ ხვალისდღეა დღემ, რომელიც
დღე და დღე უფრო და უფრო ბურუსით იმოსება, არ
მთავრობს მოუძინებელს და საზოგადო ისტორიის ენის
ტალღამ მოულოდნელად არ ჩაითრიოს. აღმოსავლეთის
საქმე დიდი ხანია ტფილისაზედ გულზედ აწევს ევროპას. ევრო-
პა ამ სიმძიმის ტვირთს უფრო რჩება, ვიდრე გულიდამ
სხნას, იმიტომ-რომ ამისთანა რთულს და გაბმულს საქ-
მეს, როგორც აღმოსავლეთის საქმეა, მრავალი საშიშ-
რი შედეგი მოჰსდევდა, ევროპის ოქროს, — და ეს ში-
ში უფრო აწებს ევროპას, ვიდრე ის ღოდო, რომე-
ლიც გულზედ აწვა აღმოსავლეთის საქმის გამო. ბო-
ლოს იფეთქა ამ საქმეზედ, რუსეთს გამოიღო ხელი და
ხელში მოიხურვა ამ კვანძის გასხნა. ევროპა ამ ამბე-
ზედ შეკრთა და ყური ატყობა. ყველას ეგონა რომ
ძლიერს და მარტოებს რუსეთს უძღური, სწული, და

დახე მისილი რამდენა წინ ვერ დაუდგება და გადავა
რ რუსეთი დუნასს, სტამბოლამდე გზა თავისუფალი
ქსნება. მაგრამ რამდომ, ყველას მოულოდნელად, გა-
მოიჩინა ასეთი მსხეობა, გამტკვლებს და ძალ-ღონე,
რომ რუსეთს თითქმის ომი გაუსწორა. ესეც დიდი საქმეა
ევროპის თვალში. თუმცა ყველა დაჯერებულია, რომ რუსე-
თი დასასრულს მანცა და მანცა გამტკვლებული გამოვა ამ
ომიდან; რომ რამდომს მოულოდნელად მსხეობამ რუსეთი
მოლოდ შეაფრსა, მაგრამ ამ ომის გასწორებამ ცოტად
თუ ბევრად დაუმშვიდა გული აღეკვებულს მთავრობას
ინგლისს, რომელსაც რუსეთის ძლიერების ყველაზედ
უფრო ძლიერ ეშინოდა და რომელიც ყველაზედ უფრო
ხმა მძლავ და გულანდილად ყვიროდა რუსეთის წინა-
აღმდეგ.

ბევრს ცხდა ინგლისი, რომ ევროპა მიემხრო,
თითქმის ავსტრი-ვენგრიაც თუ გულანდილად არა, გულ
დაფარულად მანცა თავისაკენ გადიბირა, მაგრამ დანარ-
ჩენს სახელმწიფოებზედ მტყანდინობამ უქმად ჩაუარა.
იმიტომ-გია არა რომ იმ სახელმწიფოებში მეტის-მე-
ტი სიყვარული იზრავს რუსეთისადმი, არამედ იმიტომ-
რომ იმ სახელმწიფოებს თავისი შინაური ტვივილები და
წყლულნი აუშალათ. 16 მაისს, ესე იგი, იმ დღეს აქედ
რაც მაგ-მაგონმა საფრანგეთში არეულობა და უგანონო-
ბა მოხდინა და სამღვდელთა დასს აჭყვა, გერმანიის და
იტალიის შეფურცლუნდა. როგორც არის საშიში ეს საფ-
რანგეთის მოძრაობა გერმანიისათვის და იტალიისათვის.
შირველი მით რომ საფრანგეთში სამღვდელთა დასის
განძლიერება, მოახწავებს განძლიერებას ამავე დასისას

იტალიაში და გერმანიაში, სადა ამ რიგე სხელმწიფოს მთავრობა და საღბი კარგა ხანია ებძვის ამ მოუსვენარს და მანებელს დასსა. მეორე მით, რომ სამღვდელოთა დასის გამარჯვება საფრანგეთში რმსაც უქადის როგორც გერმანიას, აგრეთვე იტალიასაც. ესე იქნება თუ არა, მაინც და მაინც ყველა დაჯერებულია, რომ თუ მომავალს არჩევანში მაკ-მაგონის პოლიტიკის მომხრეებს ამოარჩევენ საფრანგეთში, ეგ ამბავი უმძრად ვერ მოჩრებათ. ამისათვისაც იტალია, გასეთების სიტყვით, ამჟამად ცოტა უკლებს ამგრებს საფრანგეთის მხრივ და გერმანიასც თუმიცა ფარულად, მაგრამ ყველამ იცის, რომ ფიანჯად არის.

ამ გარემოებამ, ესე იგი, მან რომ მაკ-მაგონმა საფრანგეთის პოლიტიკა ასე ძალ-მოძრებით მიდრეჯა სამღვდელოთაგან და სამღვდელოთა მიდრეკილებას დაემოწმებინა, ის მოახდინა, რომ იტალია და გერმანია უწინაც დაახლოვებული, უფრო მიუახლოვდა ერთმანეთსა. ამბობენ, იტალიის პარლამენტის პრეზიდენტის კრისპის მოგზაურობა გერმანიაში ამის გულისთვის მოხდა.

გერმანია, საფრანგეთის მაჟორიტული და საფრანგეთის რმის მოლოდინე ცდილობს, რომ ევროპაში მოძრენი იყოლიოს. რსაკვირკვლია, გარემოებათა გამო პირველი მოძრე მისი იტალია შეიქმნება და მეორე რუსეთი უნდა იყოს. ეს გერმანიის სასელმწიფო საქმეთა გამგებელ-კაცებმა ძალიან კარგად შეიგნეს და ამიტომაც ამ ბოლოს დროს და ნამეტნავად 16 მაისის შემდეგ, ესე იგი, მას შეიძებ რაც მაკ-მაგონმა სამღვდელოთა მომხრეობა გამოიჩინა და რესპუბლიკელი პარლამენტი გადააყენა საფრანგეთში, გერმანიამ ხმა ამდღეს რუსეთის სასარგებლოდ და ამით რუსეთს დიდი შემწეობა მიჭსცა. გარდა ამისა გერმანიამ ლაგამი ამოჭსდვა პირში თვით-ავსტრი-ვენგრისასაც, რომელიც ეგრე რმზრად და რგულად იჭრება რუსეთის შესახებ ამ აღმოსავლეთის საქმეში. რმზრება მცბიერის მეგობრისა უფრო მანებულია, როგორც მოგვსხუებათ, ვიდრე პირდაპირი და გულ აღილი მტრობა. ან რა ქმნას საწყლმა ავსტრი-ვენგრისამ? ერთის მხრით გერმანიისაგან ამოდებული ლაგამს ჩაჭკიდეს სელი ვენგრელებმა და თითქმის ნემენცებმაც და ეწვიან რუსეთის წინააღმდეგ, მეორეს მხრით მის ქვეშევრდომი სლავიანები მიდრეკილნი არიან რუსე-

თისა და უფრო ერთობ სლავიანების სასარგებლოდ. ამ ბოლოს დროს რომ ვენგრელებმა ცოტას გაჩნა სელი ხმაღს არ გაიგრეს და ძალა არ იხმარეს თავის სურვილის აღსასრულებლად; და ვინ იცის რა მოხდებოდა, რომ ვენგრელების შეთქმულობა ავსტრი-ვენგრისის მთავრობას თავის დროზედ არ შეეტყო და მის აღმოსავლეთად ჯერჯერობად სასტიკი ღონისძიება არ მიეღო.

ავსტრი-ვენგრისის მინისტრის ანდრასის ქვეშ-ქვეშობითმა ქცევამ, ვენგრის მინისტრის ტისსას რ პირმა სიტყვამ ცხდად დაანახვა გერმანიას, რომ ავსტრი-ვენგრისა თუმიცა ესლა დახუძებულია და რუსეთის წინააღმდეგად აშკარად არას მოქმედებს, მაგრამ მაინც და მაინც სანდო არ არის. ამის გამო გერმანია, გასეთების სიტყვით, ამ ჟამად იმის ცდაშია თუმიცა, რომ იტალია რუსეთი და თვით გერმანია დაახლოვდეს ისე, როგორც აქამომდე დასავლელი იყო რუსეთი, გერმანია და ავსტრი-ვენგრისა და ეს ავსტრი-ვენგრისა გი გარეყოს. გასეთები ამასაც გი ამბობენ, რომ ვითომც გერმანიამ რუსეთზედ თვისი არჩი გამოიცვალა და ამ ჟამად ცდილობს, რომ ევროპაში იტალიას რუსეთის მაგორობა გაწყვიტოს და დაულოცოს. მაგრამ ეს უკანასკნელი რუსეთის მოპირდაპირე გასეთების ჭოროვანობა უნდა იყოს. ვითომ დასაჯერებელია, რომ გერმანიამ ულალატოს რუსეთს, რომელიც იმოდენა შემწეობა მიჭსცა გერმანიას საფრანგეთთან რმის დროს!... მაგრამ ვინ იცის, პოლიტიკაში უმადურობა იშვიათი საქმე არ არის. მაინც და მაინც ჩვენის ფიქრით, საფრანგეთის არჩევანზედ არის დამოკიდებული გერმანიისა და იტალიის პოლიტიკის საქმეცა,—და ამზედ კიდევ დამოკიდებულია, საომარს გულზედ მარტო რუსეთი და რსმალა დაჩება, თუ სსვანიც ჩაერვიან. თუ მაკ-მაგონის დასმა გაიმარჯვდა, გერმანიის მეცადინეობა რუსეთის სასარგებლოდ უძველი იქნება და თუ რესპუბლიკელთ დასმა გამარჯვდა, მაშინ იტალიასაც და გერმანიასაც თავისი შინაური ტვივილი გაუმთელდებათ, რადგანაც რესპუბლიკელთ დასისაგან არც სამღვდელოთა დასის განმდიერებას მოვლიან და არც მშვიდობიანობის დაჩვევას. მაშინ ვინ იცის, ან ერთისა და ან მეორის პოლიტიკას აღმოსავლეთის საქმეში რა ფერი დაელება!...

საქართველოს მატანი

ფილიპი 4-ს ოკტომბერს ზაზუნის სრულში აუწყებ ციფრებს, რომ რაღაც დიდი ამბავი მომხდარა. ქალაქები ერთმანეთს ეცნენ, რა მომხდარა და სადაო. გამოვიდა რომ მუსთარ-ფაშა დაუმარცხებიათ და კუდიო ქვას ასროლინებენ. ამ ამბავს ელვასედ უძღეს მოიბზინა მთელი ქალაქი. სიონის ზარის რეკამ გაცნობა, რომ სამადლობელი ზარკლისია დანიშნული. დიდ-ძალი ხალხი, კაცი თუ ქალი მოგროვდა სიონში. ამქები თავისის აღმებით, ბაიზაღებით და დაფა-ზურნით გამოვიდნენ და სიონის ქუჩასედ მოგროვდნენ. როცა ზარკლისი იხადეს, თ. გრ. რაბულიანი გამობანდა და ამქარს მიუღობა გამარჯვება. ასტუდა ამის ზასუნად ურას მხილი და ზურნისა და დაფის ცემა. ხალხს ერთობ სინარული ეტყობოდათ. საღამოს უამს ქალაქი ჩიხადღნით იყო გახალბეული.

— საგარეჯოში რამდენსამე ხალხის გულშემატკივარს კაცს ერთი კარგი და მეტად საკეთილო საქმე დაუწყიათ. შეუდგენიათ სოფლის ამხანაგობა, რომელმაც უნდა იქონიოს საკუთარი სასოფლო დუქანი ყოველის სოფლის კაცისათვის სავაჭრო საქმიელისა. ამასედ შედგენილი წესდება წარუდგენიათ მთავრობისათვის დასამტკიცებლად და ამ მოკლე ხანში მთავრობას დაუმტკიცებია კიდევ. ღმერთმა ჭქმნას ამ სამაგალითო საქმის მოღვაწეთა საქმე კარგად წარმართოთ და ღმერთმა ჭქმნას რომ სხვა სოფლებმაც ამ შემთხვევაში საგარეჯოს მიჭბადონ. სოფლის წურბელებისაგან ხსნა და გლეხის სისხლისა და ოფლის მწოკვლათაგან განთავისუფლება, თუ გსურთ სოფელენო და გლეხნო, თქვენი საკუთარი სამხანაგოდუქნები გაიმართეთ. პირველი რომ უველასაჭირო საქმიელი იყუად გექმნებათ, მეორე რომ თვითონ მოგებაც თუ იქმნება, თქვენვე დაგრჩებათ. ამ გარის ამხანაგობის გავრცელება ჩვენში დიდი სამადლო ღვაწლია, ვინც ვი შეუდგება.

როცა შემთხვევა გექმნება და საგარეჯოს ამხანაგობის წესდება ხელში ჩაგვიკარგდება, ვეცდებით იგი წესდებაც აუხსნათ მკითხველთ და თვით ამ საგანსედაც ჩვენი აზრი უფრო ვრცლად გამოვსაუქვით.

(„ივერიის“ კორკესპონდენტები.)

მშრჯაპანი 1-ს სეკტემბერს. „ივერიის“ მკითხველთ ეხსომებათ, რომ ჩვენ—გურჯანელებმა „ივერიის“ მკითხველთ *) შიმშილის შესანდობარი დაგაღვივით და ამ შესანდობართან წარმოგვსთქვით, რომ „მისი ფესვი აღარ გაღვივებულიყო საჩვენოში.“ მართლაც სურვილი აგვიხდა და მრთელს საქართველოში თვალუნახავი ჰურის მოსავალი მოვიდა ამ საფესულს და ამ გარემოებამ თითქმის ცეკვა დაგვაწყებინა იპერელივით.

აგვიხდება ეს სურვილი შეძდეგშიაც თუ არა, მაგისას ჩვენ ვერას მოვასხნებთ. დღეს ხომ აგვიხდა სურვილი! რას გინადვლით ხვალისათვის, ქართველები არ ვართ: დღეს ქართველებს მუცელი მძღარი გვაქვს; მერე რაც იყო, იყო. დეე ჯანი გავარდეს, მაცა, ბიჭო ლავაში, დასხნი ღვინო!! იქნება ხვალ ვინცეობით.. დღეს ვიქვიფოთ, ხვალ ვიზრუნოთ.. ექ, ეს ესტე, მძამ დახე ჩვენ ბეჩაობას: ბუნებამ, თითქმის იწყინაო, როგორ თუ ჩემის განკარგულებით მოვლენის „შესანდობარი“ დააღვივნეს გურჯანელებმა „ივერიის“ მკითხველებსაო,—მოგვისია საშინელი საქმილის თურქული და მრთელს საქართველოს და შედაც მრთელს ქართლსა მედგარი ჭირი მიაყელა. ეს არაფერი.

ბუნებამ, გაჯარებულმა, როგორ თუ ჩემს მოწყალებასედ (ამ ორ-სამ წელიწადს ნაწარი რა აღარ მიუსიე საქართველოსაო.) „ივერიის“ მკითხველებმა გულ უხვათ ამოიქმინესო (კინაღამ ნაწრის შესანდობარც არ დაღვიესო), მითომ წრეულ საუკეთესო ღვინით ჩავიმტკობარუნებთ ზირსაო,—აყენა ნაწრის ბური და იფიქრა: ნაწრით მაგდენს ვერაფერს დაგაკლებო,—წამოგვიშინა გასაოცარი სეცევა **) და გენახ-ბოსცნეულობა ერთიანად გავინადგურა: ესეც არ დაგვაჯერა გულგამწყურაღმა ბუნებამ და მოგვისია ხანგრძლივი გვალვა ივნისის ხუთიღამ თითქმის აგვისტოს ნახევრამდინ. ესეც არაფერი.

*) ისილე „ივერიის“ მე 14 №-ის 2 გვ.
 **) ის. „ივერიის“ მე 17 №-ის 9 გვ.

როგორ თუ „ივერიის“ ძეგლებს მიქნარეს, რომ აბრეშუმის ჭია სწორეთ ნაწრის გადაგარდნას ელ-
დაო; ნაწრის გადაგარდნისთანავე, აბრეშუმის ჭიამ
უსვად განაბ-გამოაბა თვისი ხასიათები,“ ბუნება კი ნი-
ბებით ასევეტინა ჩვენს ქართლ-კახელ მანდილოსნებს
აბრეშუმის ჭია, ისრე გაწვევიტა ჩალხსე განვლის და-
შინების დროს. ესეც კიდევ ანაფერი.

გვალვამ ძალან შეაწუხა სიღნაღის მასრის გე-
ნასები, მაგრამ ახლა ლამის არის წვიმამ თავი მოგ-
ვამულას; ეს ოთხი-ხუთი დღეა წვიმს... (გეთაყვანეთ,
წარღვნა კი არ იყვებს!) გენასები გერაფერს იმედს
იმღევიან; კარგათ ბლამათ დაიკრიფა გენასები, მარამ
გამოსავალსეად ჩივილის მეტი არა ისმის რა: გოდორს
ერთი ჩაფი გერ გამოდისო.

წრეულ ეტყობა ღვინოც მდარე იქნება და ცო-
ტაც აქნება. ჰურის ძვირობასაც უნდა მოველოდეთ:
ვინ არ იცის რომ კახეთის ღვინოს სიმინდი და ფეტი-
ვი უდგამდა სულს და წელს სიმინდიც და ფეტიც სულ
ამოაგლო გვალვამ... მშვიდობით ბრძანდებოდეთ.

3. ცხილოელი.

საბარძო. *) უფალო მეგასეთე! თქვენ გა-
სეთში ბევრჯელ წაგვიკითხნია სხვა და სხვა ქვეყნე-
ბიდან, ზოგი საჩივარი, ზოგი თხოვნა და ზოგიც
გამოცხადება, მაგრამ მე კი თქვენთან ერთი მოსახსუ-
ნებელი რამე მქვს და ამიტომ გვედრებო იქნება რა-
გორმე დაბეჭდოთ თქვენ გასეთში. ჩვენი ქართული
გლეხ-კაცებისთანა დაუღვარნი კაცი, ქვეყნის ზურგ-
სედ არ იზოგება შენი ჭირიძე. როგორიც აღხანაო
ისეთი ჩაღხანაო, ანდაზაა, სწორეთ როგორიც ჩვენი
სოფლის ხალხია, ისეთი მოხელეებიც ჭყავს. არაფრის
გაგონება არა აქვთ თქვენი ჭირიძე. სასოფლო საქმე-
სედ თქვენ არ მომიკვდეთ ისინი ყურს არ გაიბერ-
ტყამენ, თუნდ სოფელს რეცხლი ეკიდებოდეს და იმით
შეკძლოთ იმისი გაჭრობა. და თუ კი უთხარი ამ და
ამ ადგილას ინდოურია შესაჭმელიო, ღვთის წყალო-
ბა გაჭვს ვეყო ისინი გასწევენ მუნძულით თვალებ
გაჭყეტილნი. ჩემი საჩივარი შენი ჭირიძე აი რა არის:
შარშან ჰურის მალაზიის შედამხედველათ დამაყენეს

და ერთიც ამხანაგი მომიჩემეს. მოგვცეს ორას ორ-
მოცი კოდის სია, უნდა კალაზე გვევლო და მოგვეკ-
რიფა. ჩემმა ამხანაგმა ერთი კვირა მდია, რა დანა-
ხა ანაფერი სატკებლობა ჭქონდა თავი დამხნება

... .. როგორც იყო ვაიგავლანით მო-
ვარგოვე ას სამოციოდ კოდი ჰური. ჩავვარე ჩვენ
ახალ მალაზიაში, ბატონო, გასაფხულსე წვიმების
დროს შემოდან წვიმა ატანდა ძალას და მიზიდან სი-
ნოტე. დაუფარცხავათ გაზნდა მალაზიაში ვეჭვილი,
მივდიოდი, მოვდიოდი ყოველდღე უცხადებდი ჩვენ
შოხელეებს: კაცნო ამ ჰურს ნუ გაფუჭებთ უხატრო-
ნოთა მეტი. აჭი შენ არ მომიკვდე, ყურინ არ გაი-
ბერტყეს, როცა ნახევარი მეტი ჰური წახდა და ხალხ-
მა ჰურის თხოვნა დაიწყო, მაშინ მოსწერეს გუბერ-
ნატორს ნებანთვის მიღება, მაგრამ გუბერნატორმა
მოსწერა ჯერ წინაწლების ანგარიში წარმომადგინე-
თო რამდენი ჰური მოავტოგეთ თავდაშინველათაო
და რა მოგება მიეცაო. მოუვიდათ ეს მოწერილობა
და ვითომც აქ ანაფერი ამბავიაო, ვითომც არ გაუ-
გონანოთ, განხებეს თავი, არც ანგარიში წარუდგინეს
და არც ჰური დაურთიგეს ხალხს. ჰური თითქმის ორი
მესამედი კი დაღუპა, მაგრამ საკურთხელი ეს არის, — რა
ანგარიშს წარუდგენენ, არსად არის დავთრები, თუ
მალაზია წინეთ ვის ხელში იყო, რამდენი კოდი ჰუ-
რი იყო თავდაშინველათ მოავტოვილი, შეძღვე რა
მოემტა. ეს მარტო აღახმა და იმით ვისიც ხელში
მალაზია იყო იმით იცინან. ვეყო რვაასი კოდი მცხოვ-
რებელი ვართ საგარეჯოში, ამ რვა წლის წინეთ მოკ-
რიფეს ჰური კომლობრივ მალაზიისთვის, ოჯახისეი-
ლებსე ოროლი კოდი და ღვინო გლეხებსე ნახევარ
ნახევარი კოდი, და ზოგზოგსედან თითო კოდი,
უკანასკნელი ჩვენის ანგარიშით უნდა შემდგარიყო შვი-
დასი კოდი ჰური, მაგრამ ახლა ჩვენ მალაზიაში სჩანს
მარტო ორას ორმოცი კოდი ჰური. რა უყვეს შვიდასი
კოდი ჰური და რა უყვეს მისი მოგება? ამ საქმის
მოძქმენი როგორ გაბედავენ და წარუდგენენ ანგ-
არიშს გუბერნატორს. მე ვინც რა ამისთანა უბედუ-
რება თითქმის ყველა სოფლებში არის და ზატროსე-
ბი კი არავინა ჭყავთ. კარგი იქნებოდა შენი ჭირიძე,
რო ისეთი მცოდნე კაცებისთვის დავალებინათ და

*) ეს წერილი მოგვიღია გლეხისგან და შეუცვლელია
გებულებით.

უსათუოთ სრული ანგარიში მოეთხოვნათ ჩვენი, მხელეებისთვის და ვინაც მალაზია ქაზრებია. ამას გეგდრები: შენი ჭირიძე, იქნება როგორმე ამაზე მიაქციონ ყურადღება და ჩვენ საცოდავ ხალხს გააკვირნათ რამე, თორე ცხვრები ვართ, ანა გაგვიგება რა.

გლეხი ზ. როსტიაშვილი.

საპოლიტიკო ამბავი

საზრანგეთი. აჩვენის დღე მოუხლოვდა საფრანგეთს. დღე დღეზედ ველით ტელეგრამებს მასზედ. თუ ვინ გაიმარჯვება: რესპუბლიკამ, თუ ამ ახიკებულმა: მაკ-მაგონმა. მინამ ჩვენ ამ ღოდინში ვართ, მაკ-მაგონი და მისი მინისტრები დიდს ჭან-წვეტაში არიან, რომ როგორმე თავის მომხრენი ამარჩევიონ ხალხსა. ამისათვის არა ღონისძიებას არ თავილოებენ. აი მაგალითად რას იწერება გაზეთი „Temps“: „სულგბძელება, მართებულება, ყოველივე ზდილობა მიღებული მოცილებთ შოკის, საფრანგეთში ამ უმად უგუმიგდებულისა და შეგინებულის. ყოველს ღონისძიებას აწინდელ მთავრობისას ზედ ახიკვია ბეჭედი სულ-დაბლობისა, მძულვარებისა და ტყუილ-უბრალოდ მიზეზიანობისა. მაკ-მაგონს და მის მინისტრებს თვალში ეჩითირებათ და უშლისთ გამბეტა უმარტობის ოპორტუნის მოთავე, მიზეზს უდებენ და სამართალში აძლევენ. ღიბრალების გაზეთები უფთხობენ ძილსა და მთავრობა არ აძლევენ გასეიდვის ნებას. იქმდინ მივიდნენ, რომ ყველგან საცა გი ისეიდებოდა ხელსახტები ტიერის პორტრეტითა აუგრძალებს და წართვეს. ერთმა გაზეთმა მონილომა გამოსახვა რგოლის: თავის გაზეთში, პრეიეტმა რაღაც იჯავი შექსწამა და აუგრძალებს რგოლების გამოსახვა. საფრანგეთს ამისთანა დღენი თავის დღეში არ დაჭსდგომია. არ ვიცით, ვიციონოთ ამ საქმეზედ, თუ განვრისნდეთ. ვერ მოგვიფიქრია, რა იარაღით უნდა შეეპას კაცი იმ კაცებს, რომელთაც დავიწეებას მიჭსტეს ყოველივე მართებულობა და რიგინობა ბრძოლისათვის დაწესებული. „თქვენ წინადვე არ მცნობეთ, მოწყალეო ხელმწიფე, რომ თქვენ ასე სულელი ბძანებულსართთ,“ მიჭსწვრა ერთიელ თვის მოცილებს ვოლტრემს. თუძცა უფრო მართებულად, მაგრამ ჩვენც თითქმის ამასვე შეუთვლით მინისტრს ფურტუს: „თქვენ წინადვე არ გვანობეთ, რომ თქვენის რისხვის გამ-

სახატავად ასეთი მტრე საზინა გქონათ ჭკვის გამჭრიახობისა.“ მაკ-მაგონის და მისის მინისტრების მსჯელობა რთული არ არის. რაც უნდა მოხდეს, მათ ისა სურთ, რომ უსათუოდ და უგჭველად გაიმარჯონ და თიქრობენ, რომ გამარჯვება ყოველს სამკლობას დაჭვარავს და გამამთლებსო. ამ სასიით ჩვენც იძულებულ გვეოფენ იგივე იარაღი ავიღოთ სულში საბრძოლველად, მაგრამ მეტი არ იქნება ვიცოდეთ, რომ ჩვენ წინ ასეთი მოცილები გვიდგა, რომელსაც დაჭვარვების ყოველი კეთილმობილური გრძნობა, თავაზიანობა და სინიდიანობა; ერთის სიტყვით, ჩვენდა მოცილებთ გამოდის იმისთანა მთავრობა, რომელმაც უარ-ჭყო ყოველი სასახელო თვისება უფლებებისა და მის მაგიერ შეითვისა ყოველივე სიბოროტე განკერძობულის დასისა.“

არც მთავრობის მოპირდაპირენი, ესე იგი, რესპუბლიკელი არიან გულ-ხელდავრეილენი. ესენი თუძცა სრულის მართებულებით და ღირსებით იქცევიან, მაგრამ ყოველს რიგანს და კანონიერს ღონისძიებას გი ხმარებენ, რომ თავისის დასის კაცები ამარჩევიონ ხალხსა. საფრანგეთის სენატის რესპუბლიკელთ წევრთა მანიფესტი გაძადაცა, რომელშიაც მოინსენეს, ზალატი იმიტომ გადაეცესო, რომ ზალატს უნდაღაო რესპუბლიკა დაემყარებინათ და ქვეყნის მშვიდობიანობის დამარჯვებელი მოქმედება სამღველეთ ამოკვეთნათ. სხვათა შორის ამ მანიფესტში ჭსწკრია: „ამ უმად ჩვენმა ქვეყანამ გადაწვეტილად უნდა ჭსაქვას,—ერთის კაცის ბატონობა სურს,თუ თავით თვისით გამტეობა თვისთა საქმეთა. პირველი საშისა იმ თავისუფლობისათვის, რომელიც მოპოებულ იქმნა ჩვენგან 1789 წელსა და მშვიდობიანობისათვის. როგორც შინა, ისე გარეთაც. თვით მმართველობამ გი უნდა დაამყაროს რესპუბლიკა, აღადგინოს წესიერება და დაამკვიდროს მშვიდობიანობა.“ დასასრულ მანიფესტი იწვევს ხალხს გადაწვეტილად წამოსთქვას თვისი ნება-ყოფლობა და ამისთანავე ამბობს, რომ ამომარჩეველთა ნება აღსრულებულ უნდა იქმნასო.

რესპუბლიკელ გამიტეტს პარიჟის მეტრე ოლქისას ჯაუგზანია წერილი ყოფიერებისათვის და უთხრებია, რომ თქვენ, როგორც ყველასზედ ღირსეულმა კაცმა, უნდა მიიღოთ საფრანგეთის დემოკრატიის თაოსნობაო. ტიერის მაგიერ. ამ წერილში სხვათა შორის მოხსენი-

ბულია შედეგი: ჩვენ მხოლოდ საყოველთაო სურვილს ვაცხადებთ მით, რომ ვთხოვთ მიიღოთ ჩვენი დემუტატობა. თქვენი ამოჩხვება, უმეტეს ყოველს სხვაზედ, დემუტაციებს როგორც საფრანგეთსა, ისე ევროპასა რომ ერთის კაცის ბატონობას აჯობა რესპუბლიკამ და პარლამენტალურმა წესიერებამ. თანამდებობა პრეზიდენტობისა, რომელსაც თქვენ ეგრე ღიხსუფად ასრულებდით როგორც ნაციონალურს კრებაში, აგრეთვე უკანასკნელ პალატაში, იმულებულ გვერდს ადგილობრივ თქვენ, ჩვენთა მომხრეთა საყოველთაო სურვილითა, მოთავედ და წინამძღვანად სამას სამოცდა სამის რესპუბლიკელთ უმრავლესობისა, რომელიც აწ გადაყენებულა და რომელიც ხელახლად უფრო გამძაველებული დაბრუნდება პალატაში თქვენისა და საყოველთაო აჩხევანის შემწეობითა. ჩვენ მადლობელნი ვართ თქვენი, რომ ჩვენთა კეთილის-მყოფელთა თხოვნის პატივი დაჭსდეთ და მათი თხოვნა მიიღეთ. ამ შემთხვევაში არ გაგვიმტყუნეთ ის იმედი, რომელიც თქვენზედ მთელს საფრანგეთსა ჭქონდა და აქვს; თავის მხრით საფრანგეთიც იქმს მას, რისაც თქვენ ნება გავქო? რომ მისგან მოკლადეთ. 16 მაისის მოღვაწეთაგან მომზადებული და ჩამოკარდნილი განხეთქილება, ამ უამად აჩხევანმდე, სუფიას მართლ გადაყენებულის პალატის უმრავლესობისა და მთავრობის შორის, მაგრამ სვალ ვი ჩვენი ქვეყანა თავის სიტყვას იტყვის და თუ მთავრობა ამ სიტყვის წინ ქედს არ მოიხრის, განხეთქილება იგი იქმნება ერთის კაცისა და მთელის საფრანგეთის შორის. პარიზის ამოჩხვევლნი თქვენს ამოჩხვებაზედ დადგნენ და დიდის იმედით ელიან აჩხევანის დაბრუნებას.“ ამ წერილზედ ხელი უწერიათ სხვათა შორის გამბეტს და ვიქტორ ჭუგოს.

— პარიზიდან ტელეგრაფით მოვიდა, რომ 19⁵ კაცი მაკ-მაგონის მომხრე და 31⁵ კაცი მისი წინააღმდეგი რესპუბლიკელნი ამოჩხვიანთ.

ამსტერი-მინსტერი. თუმიცა ვესტრი-ვენგერიის იმპერატორმა სადღეგრძელა წარმოსთქვა რუსთა იმპერატორისა კაშაში, თუმიცა ვესტრიის მინისტრმა ანდრასში და კერძანისამ ბისმარკს ხალცბურგში ერთმანეთი შინაურულად ინახუდეს და თითქმის მოკიდდნენ კიდევ, თუმიცა

ვესტში და გენაში მინისტრებმა პალატის კათოვასედ სასათრჯამო პასუხები მიუტეს, თუმიცა ყოველივე ეს მშვიდობის საყოფელი ნიშნები გუფს უკეთებს აღმიახს, მაგრამ მაინც და მაინც არ ვინ იცის სვალინდელი დღე რას მოუტანს ევროპას. ევროპის აწინდელი მდგომარება მაინც ამდევრულია და არ არის თავის მშვიდობის დონეზედ მოსული. ამ ამდევრულობის მიხედა უფრო ვესტრი-ვენგერიის ჭოჭმანებას აღმოსავლეთის საქმის თაობაზედ. ვესტრი-ვენგერია ძალიან ტრაკუს და თვითთანაც აქამდე არ იცის ვის მიემხრეს, რუსეთსა თუ რუმელის. შინაურებაში ვესტრი-ვენგერიის მეტად ძალას ატანენ ვენგრიელები და ეწევიან რუმელისა და ვენგრიის კიდევ კერძანია, ვერ ხანებით მაინც, რუსეთის სასარგებლოდ ითათბირებს. აი ესლაც ვენგრიელთა შორის შეთქმულობაც აღმოჩნდა ანამც თუ მართლ რუსეთის წინააღმდეგ, თითქმის თვით ვესტრიის წინააღმდეგაც ვითომ იმ საბუთით, რატომ ვესტრია ამგარად არ ემხრობა რუმელისა. გენაში და ვესტში ამ შეთქმულობას სასტილოდ იგდებენ, მაგრამ სხვა ქვეყნებს ვი ეს საქმე სახუმარი არა ჭქონიათ. აი ამ საგანზედ რას იწერებს ბერლინის გაზეთი National Zeitung: „თუ ჩვენ გვითხვენ, ამ შეთქმულებაში სახუმარი არ არის რა. 5,000 შეთქმულნი სამყოფი იყვნენ რგინის გზა ავსლათ და რადგანაც ტანსილვანიიდან (სლაც შეთქმულებას აღმოჩენილი) იასამდე სულ რამოდენა თქვესმეტი ვერსტია და ეს ერთი გზაა რუსეთისა და დუნაის მხედრობის შორის, ამის გამო ვესტრიის საზღვარზე შედგენილს შეთქმულობას უფრო დიდი მნიშვნელობა ეძლევა. გარდა იმისა რომ ამ გარემოებას დიდი მნიშვნელობა აქვს რუმის წარმატებისათვის, ეს ამბავი მითაც შესანიშნავია რომ ვესტრიას დაერღვა შინაური მშვიდობიანობა. ხოლო საგვირგვლი ეს არის, რომ მშვიდობიანობის დამარღვევლად აღმოჩნდნენ სლავიანები ვი არა, რომელთაც ყოველგვარს აღსაშფოთებელს განზრახვასა ჭსწამობდნენ, არამედ ვენგრიელნი“.

ამბობენ რომ ამ შეთქმულებაში ინგლისის ფული ტრიალებდა და პოლანტიც გარეუღანო.

ერთს პოლანს გაუცია შეთქმულნი და ესლაც მთავრობას სასტიკად მოუკიდნია ხელი დამნაშავეთათვის. ბერლინი შეუპურიათ და სხვათა შორის გამოჩენილი სიმიდით და გავლენითა ვენგერიის მამულის-პარტონი პალატი

და პალატის წევრი — გუგუი. თუ ამისთანა კაცებსაც არ მოეჩივება მთავრობა და შეიპყრება, ჭინჩანს, რომ იგი შეთქმულება თვით ავსტრი-ვენეციის მთავრობას სუძრობად არ მიაჩნია.

იტალია. იტალია დღე დღეზედ მოკლის ზაზის სიკვდილს. ამ ზაზის ტახტის დაცლას დიდი მნიშვნელობა აქვს იტალიისათვის, რომელიც შეერთების შემდეგ სულ იმის ცდაში იყო რომ სასულემწიფო საქმეთა ზედა გავლენა ზაზისა და მის ხელქვეითის სამღვდელთა სრულიად მოკლვა და სასულემწიფო ეკკლესიისაგან განეშორებინა. ზაზი და მისი მიმდევარი სამღვდელთა, წასაკვირველია, ამას ეწინააღმდეგებიან და მრავალ უსიამოვნობას მიაყენებდნენ ხალხე იტალიის საერთო მმართველობას. რომ იტალიამ თავის სურვილს ფართო გზა გაუხსნას, წასაკვირველია, თავისი შეცდამიანობა უნდა მიჰმართოს მას, რომ ასალ ზაზად იმისთანა კაცი ამოაჩვენოს, რომელიც მთავრობას თუ ხელს არ მოუშორთა, არ ეწინააღმდეგება მანც. ამისაკე მსურველია გერმანიაც, რომელსაც ბისმარკის თაოსნობით შინ დიდი ხანის ბრძოლა აქვს გამართული კათოლიკეთა სამღვდელთა წინააღმდეგობა რადგანაც აქაც კათოლიკეთა სამღვდელთა თავისას არ იშლის და სასულემწიფოთა, ესე იგი, საერთო საქმეებში ხელის გარეკა უნდა. ამ გარემოებამ და იმან, რომ მაკმაგონის შემწეობით საფრანგეთში წელში გაიძრათ სამღვდელთა დასი, იტალია იხულებულ ჭქმნა დასლოებულად გერმანიას, რომელსაც ამ შემთხვევაში ერთი და იგივე სურვილი და საჭიროება აკავშირებს. რადგანაც მასალადნელია, რომ საფრანგეთში მაკმაგონის მომხრეთა გამარჯვების გამო ევროპის საქმე აიძვრას, ესე იგი, გერმანიას და იტალიას მშვიდობიანობის დარღვევის ფიქრი მიეცეთ საფრანგეთის მხრით და რადგანაც მასალადნელია, რომ ამ შემთხვევაში შეიძლება ავსტრიამ საფრანგეთის მხრე დაიჭიროს, უკვე ამის გამო იტალია და გერმანია დღეს ცდილობენ ერთმანეთს მხარი მიჭსტენ და უკვე შემთხვევისათვის მომზადებულიყვნენ საერთო მოქმედებისათვის. ესეა თუ არა, რომის გოტრესზონდენტი ერთის ნემენცურის გაზეთისა (კელნის გაზეთისა) 12 სექტემბერს აი წას იწერება: „ამ უამდევრობაში მოგზაურობის იტალიის პალატის პრეზიდენტი კრისპი. ამისი მისულა პარიზსა და ვენაში მეტად ღირს

შესანიშნავი ამბავა. კრისპი არც სელის-უფალი კაცი და არც დიპლომატი. უცხოთა საქმეთა სამინისტროში ამბობენ, რომ ამას არავითარი მინდობილობა მთავრობისგან არა აქვს. მაგრამ აქ გი ყველა გულდაჯერებულია, რომ კრისპის სასულემწიფო და დიპლომატიური საქმე აქვს მინდობილი. ამ მოგზაურობით კრისპი ის საქმე ჭქმნა, რომ გერმანიას დაუხლოვას არამც თუ თავისი საკუთარი დასი, რომელიც უკველთვის დასლოებულად არა მთელი იტალიაც და მით შესრულა მძიმე სასულემწიფო საქმე, რომელსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ უამდ, რაც საფრანგეთი ჯერ კიდევ გაჭირების დღეს არ გადასცდენია.“

ვენის გოტრესზონდენტი ინგლისის გაზეთის „Daily Telegraph“ აწიბებს თავის მეთხველებს სახლო წყაროებიდან, რომ კრისპისა და ბისმარკის დაპირები ორ საგანზედ იყო. ერთი საგანი ის იყო, რომ ამ ზაზის შემდეგ ვინ იმოვირჩიოთ და მეორე საგანი ისა, თუ რაგორ არიან ერთმანეთში საფრანგეთი და გერმანია. პირველის საგნის შესახებ ბისმარკმა ჭსთქვა, რომ ამ ზაზის სიკვდილისეე უმად საჭიროა საბოლოოდ ბოლო მოეღოს ბრძოლას ეკკლესიისასა და სასულემწიფოთს შორის, ან ნება-ყოფლობითა და ან, თუ გაჭირდა, სასტიკის ღონისძიებითა. თუმიც კრისპის ნება არ ჭქმნება თავისის მთავრობისაგან რაიმე გადაწყვეტილი მოვალეობა ეკისრებინაო, მაგრამ იმედს გი მიჭსტმდა ბისმარკსაო, რომ რომის მთავრობა მხარს მიჭსტმოს. რაგორც ეტყობა ბისმარკს აღთქმა ჩამოურთმევიან, რომ იტალია მოხმარება გერმანიას, თუ საფრანგეთის გერმანიას ომი აუტყსაო.“

სერბია სულ ამას იწერებიან და იწერებოდნენ, რომ სერბია დიდს მზადებაშია და აი დღეს თუ სვალე ომსაც გამოუცხადებს ოსმალეთს. ბევრი გოკა წყალი დაიღვარა მას აქედ, მაგრამ სერბია ჯერ ისეე ჩუმად არის, თუმიც გი გაზეთები დღესაც იმედოვნებენ, რომ სერბია ამ მოკლე ხანში ომს დაიწყებს. თუმიც ბელგრადიდან იწერებიან, რომ სერბიამ საფრანგეთში 50,000 მასპოს თოფი გააკეთებინა და მიიღო კიდევ, მიიღო ციანც გამოუწევია 26 სექტემბრისათვისაო, ესა და ეს კაცებიც დანიშნეს საზღვრებათაო, რუსებმაც რვა მილიონი ფული მიაშველესო, მაგრამ ჩვენ მანც ამას ვიტყვი

რომ სუბიას იმ დრომდე რომელი მონაწილეობას არ მიიღებს ვიდრე ერთი დიდი გამარჯვება არ მიეცა რუსის ჯარსა.

რუმინია. რუმინელებს დიდი ფიქრი მიჰსჯემიათ მასზედ, თუ უფრო ავი დღე არ დადგეთ ომის შემდეგ ვიდრე ომის წინა დღე და ამ ფიქრს ცოტად თუ ბევრად აუღელვებია რუმინელნი. ამბობენ, რომ ბისმარკს, რომელიც ამ ბოლოს დროს რუსეთის დიდ-მომხრედებაში იმყოფებოდა, უთქვამს, რომ რაც უნდა მოხდეს, მანც რუმინიას სელსაც ვერავინ დააწებს. ამ ამბავს ძალიან დაუშოშმანებია რუმინელების ელდა-ცემული გული.

ჩინოვანნი. გერმანიის გაზეთი „Deutsche Zeitung“ იწერებს, ვითომც ტუტინიდან (ჩინოვანების სატასტრო ქალაქი) ტელეგრაფმა მოსვლადეს მასზედ, რომ ჩინოვანების მთავარს წერილი მოუერთმევია რუსთა ხელმწიფისათვის და ამ წერილში გამთუცხადებია შემდეგი:

„რადგანაც უძირ გერმანიის სრულად განთავისუფლებულია ოსმალის ჯარისაგანა, ამის გამო მე ჩინოვანების მხრით ომი გამოთავებია.“

ეს ამბავი მით უფრო საკვირველია, რომ ესეა ჩინოვანების შეუღოთ ადვილად, თითქო უომრადაც, ადრე მოსტარა, სარაგო და სკუტარინა, და რა დროს ომის გათავება იყო, თუ შემოსებულა ტელეგრაფმა მართალია. ამბობენ, რომ თუ ეს ამბავი მართალია, ცხადია რომ ჩინოვანების თავისის ნებით მავას არ მოიწინებოდა, ჭინანს აქ ძალა დაუტანებია ვისმეს. ამ ძალდატანებას ავსტრიას აბრალებენ. შარშან, როცა ჩინოვანებმა ვუნი-დოლზე გაიმარჯვეს და მათ მთავარს უნდოდა მოსტარებულ წასვლა, მანინ ავსტრიის დესპანმა ტიმბელმა მავის ნება არ მიჰსცა, კვ ავსტრიის სასულემწიფოს მავნებელი ხაქმე იქნებოდა. ამ წელსაც, ამბობს რუსის გაზეთი „Московскія Вѣдомости“, ტელეგრაფმა არა ერთხელ გვაცნობოდა, რომ ავსტრიამ ჩინოვანის ხაზი გაუტარა და შეუკვეთა ამ ხაზს იქით გადასვლის ნებას არ მოეცემა.

თუ ეს უკვლავი მართალია, მას ჩინოვანების მხრით ომი გათავებულა, მას ინგლისის გუდინს პოლიტიკას და ავსტრიის დობე-ეურეს მოდებს გაუჭრია, რომელიც ჭინანს.

ო მ ი ს ა მ ბ ე ბ ი .

4-ს ოკტომბერს ქალაქში მოვიდა ოფიციალური ტელეგრაფი, რომელიც ჭინანს: 3-ს ოკტომბერს მუხთარ-ფაშას გზა გადაუჭრით უარსისაგან; მისი ჯარი ამოვსწვიტოთ; რაც ზარბაზნები და ტყვე დაკვრის, ჯერ ომის რიცხვი ცნობაში არ არის მოყვანილი.

ამავე საგანზედ გაზეთის „Кавказ“ კორესპონდენტი იწერებს: „3-ს ოკტომბერს დღეს დილის ცხარს საათზედ ჩვენი ჯარი წარმართა მუხთარ-ფაშის სიმაგრეებისაგან. კავკასიის გრენადერის დივიზიამ ორის საათის ბრძოლის შემდეგ იერიშით დაიჭრა უმთავრესი სიმაგრე ოსმალთა სადგურისა—მთა ავლიარი. მუხთარის ჯარი ძალიან დამარცხდა ჩვენ დაკვრის ზარბაზნები, რამდენიმე ასი ტყვე. მრავალი თოფ-იარაღი და სურსათ-სოფლი. მუხთარს უნდოდა გაეხე ჩვენი ჯარი და გასულიყო ან უარსისაგან და ან არჩუმისაგან, მაგრამ უფუ-ტყვე იქმნა და საშინლად არეული გაიფანტნენ ყაგიზმანისაგან (ერქენის მხრივ არის) აღაჯადი, ავლიარი, იანნი, ორლოყა, ვიზინევი ჩვენ ხელშია. დიდმა მთავარმა და კორესპონდენტმა წინამძღოლმა დამე გაატარეს ნომარს ადგილს. ოსმალის ჩვენი მღვარი უკან მიჰსდევს.“

მისის იმპერატორების უმღვარისის კავკასიის მხედრობის მთავარ-სარდლის ტელეგრაფი:

კარიალა, 4-ს ოკტომბერს. ორსა და სამს ოკტომბერს ომის საქმე ამაში მდგომარეობდა: ღენრადმა ღარბარემა თავის ჯარით შემოუარა ოსმალთა და ორს ოკტომბერს დაიჭრა ოლოყის სიმაღლენი, გაჭრა ოსმალნი და გააჭრია უარსისა და ვიზინეებისაგან. რადგანაც ამით ერთი ნაწილი ოსმალის ჯარი ჩვენის ჯარისაგან გაშეშოვლილნი იქმნა, ამის გამო სამს ოკტომბერს დაიშნულ იქმნა საერთო იერში მუხთარ-ფაშის სიმაგრეთა წინააღმდეგ, რომლის უმთავრეს ადგილს შეადგენდა გამაგრებული მთა ავლიარი. ექვს საათზედ ჩვენმა ჯარებმა სულ ერთად მიჭმართეს, მას შემდეგ რავი სანთელის ზარბაზნის სრულად გზა გაიხსნეს ავლიარისაგან. ღენრადი გვიმანი ერქენისა, გრუზინისა ვიტიგორსკის პოლკებითა და ერთის „სტრელკოვის“ პატალიონით შუა დღის დროს სასულკანის იერიშით მოვიდა ავლიარზედ და დაიჭრა. ამ მთის ადგილთა მუხთარ-ფაშის ჯარი განწილებულ იქმნა. ერთი ნაწილი მუხთარის ჯარისა

მიიქცა უარსისაკენ, მაგრამ წინ დახედნენ ლენერალი ლა-
ზარევი, უკან მიჰყვა ლენერალი გეიშინი და ხუ ის საათზედ ეს
რამდღოს ჯარი სრულად დამარცხებულ იქმნა და გაიფანტა.
რამდღოს მრავალი კაცი მოუკვდათ და რამდენიმე ათასი კაცი
ტყვე და ოთხი ზებზანნი დაგვრჩა ჩვენ. ამავე დროს
სამი დივიზია რამდღოს ჯარისა, დაშთომილი შემადგვე-
ნი მხარეს აღაჯინის სიმაგრეებიდამ გამოეყარეთ, ყოველ
მხრივ გარს შემოკვეტიეთ, საშინელი ზარალი მივაყუ-
ნეთ ასე, რომ საღამოს რვა საათზედ ტყვედ მოგვეტყინა.
მრავალი ტყვე, შვიდი ფაშა ოცდა თორმეტი ზარბაზანი
და მრავალი სამხედრო ქაჩეა დაგვრჩა ჩვენ. მუსთაფა-
ფაშა უარსში გაიქცა. ჩვენი ზარალი შედარებით დიდი
არ არის.

— ღუნაიაზედ და ბაჯანის ნახევარ გუნდულზედ
შესანიშნავი რამ ომი არა მომხდარა რა. მთელის ქვეყნის
თვალი მიქცეულია ესლა ზღვენაზედ, რომელსაც ჩვენი
ჯარი შემომდგარი ჰყავს. ამბობენ, თუ რუსებმა ზღვენა
აიღეს და ამასთანავე იქ მეფის ოსმან-ფაშის ჯარი
ძალიან დაამარცხეს, მაშინ რუსის ჯარს აღრიანაბო-
ლადე და თითქმის სტამბოლამდენაც აღარაფერი არ
დაბრკოლებს.

— ოსმალს სამ-ანძიანი ცეცხლის გეში შეხეთქე-
ბია ღუნაის წყალში ჩადებულს რუსებისაგან ნიღაბს.
ნიღაბს უუგოქნია და გეში დაღუპულა წყალში. ჩვენებს
ბაიზალი გეშიდამ აუსხნიათ.

**თფილინის სამხედრო ბიზნაზიაში მისაღვა
მეზამენიებისა გამო.**

ქართველები არაოდეს არ ყოფილან მოკლებული
სწავლისა და განათლების სურვილს, არც ძველსა, და
არც ახალ დროში, მაგრამ ისეთი სურვილი სწავლისადმი,
როგორც ამ უკანასკნელ წლებში გამოიჩინეს ქართვე-
ლებმა, კვლავ, არაოდეს არ ყოფილა მათ შორის. ამ
სანუგეშო მოკვლენას, რასაკვირველია, თავისი მიზეზები
აქვს.

ძველ დროში, მინამ საქართველოს თავისით არსე-
ბობა ჰქონდა, ქართველები თუმცა მიზღვედნენ სწავლა-
განათლებას, მაგრამ იღიალურად უყურებდნენ მას; ისინი
სწავლას ეტრფოდნენ უფრო თვით სწავლისათვის და არა
მისთვის, რომ ის საზრდოს წუბროდ მიიჩნდათ, როგორც,

მაგალითებ, ესლა. ესლანდელ საუკუნის დასაწყისიდან,
მას აქეთ, რაც საქართველოს ბედი შეიცვალა და შე-
უერთდა რუსეთს, საქართველოს ხალხის განათლების საქ-
მე ივისრია, სხვათა შორის, მთავრობამ. მან დააწესა რა-
მოდენიმე სასწავლებელი ჩვენში და დაიწყო მისწავლების
ქმნა. ჩვენ ვანბობთ უმოსწავლების ქმნაო“ მისთვის,
რომ მთავრობა მაშინ თითქმის ესევებოდა მშობლებს
შვილების შეკლასში მიცემს და ყოველ ემაწვილს, რა-
მელიც კი შედიოდა სასწავლებელში, მთავრობა სისარუ-
ლით აიყვანდა ხალხე და სახელმწიფო სარჯით ზრდიდა.
მაგრამ მსურველები მაინც ძრეულ ცოტანი იყვნენ. ეს
მოკვლენა, რასაკვირველია, არ შეიძლება მითი ახისხას,
რომ ქართველები, ვითომც, უმეტარი ხალხი იყო და რა
ესმოდათ სწავლისა და განათლების მნიშვნელობა და ს:-
ჭირობა, როგორც ზოგიერთნი ჩვენი კეთილის მეფეულ-
ნი თქვამენ. არა, ამისი ნამდვილი მიზეზი ის იყო,
რომ ქართველები ერთბაშად კერ მიეტყნენ იმ უცნაურ მო-
ულოდნელ ცელილებას, რომელად მათ ცხოვრებაში მოხ-
და და უკვით დაუწყეს პირველად ყურება რუსულ სას-
წავლებლებს და მათ დანიშნულებას. შემდეგ კი, რაც
მათ დინახეს, რომ შეკლას ჩვენში არაფერი
დაფარული საგანი არა ჰქონდა და ამ შეკლასში
აღზრდილ გაცებს სამსახურში გზას უხსნიდა მთავრობა,
ჰამაგიჩსა და ჯილდოს აძლევდა, ისინი დაემოქმედნენ
თავიანთს ახალს მდგომარეობას, მიენდნენ შეკლას და
ზოგიერთმა თავად-ახნაურებმა დაიწყეს კიდევ ახალსა-
წავლებელში შვილების მიცემა. მაგრამ ჯერ კიდევ ყველა
ემაწვილები სახელმწიფო სარჯით იზრდებოდნენ და
მშობლები სრულიად არაფერს მონაწილეობას არ იღებ-
დნენ მათს აღზრდაში.

ამას გარდა, ადგილობრივთა და განსაკუთრებითა
გარემოებათა გამო, ჩვენში ამ საუკუნის პირველ ნახე-
ვარში ემაწვილებს ის უპრივილეგიები“ ჰქონდათ, რომ იმათ
არ აბრკოლებდა წლოვანობა შეკლასში შესვლის დროს
ისე, როგორც ესლა აბრკოლებთ, და ამის გამო შეჭყვ-
დათ მშობლებს სასწავლებელში უმეტეს ნაწილად ძრეულ
დიდები, ასე რომ მაშინ პირველ კლასში სშირად შეხ-
ვდებოდით ისეთ მოზრდილ შეგირდსა, როგორც ესლა
კურსს ასრულებენ დაბალ სასწავლებლებში. ამ გვარად
ემაწვილები მინამ შეკლასში შევიდოდნენ, შეჩვეულნი იყუ-
ნენ კიდევ თავიანთ მშობლების სახლში უდარდელს ცხოვ-

რებსა და უზრუნველად დროების გატარებას. მისას-
დამე ცხადია, რომ სასწავლებელში ისინი იმ ერთგუ-
ლებასა და შრომას ვერ აღმოაჩენდნენ, რომელსაც სწავ-
ლას მოითხოვს.

სასწავლებლებიც, როგორც ყოველგან, ისე უმეტე-
სად ჩვენში ამ უკანასკნელ დროდის არ შეადგენდნენ
ისეთ დაწესებულებას, რომელსაც შეეძლო მიეზიდა მოს-
წავლეების გული, ეკარგებინებინათ მათი გონება, და სწავლას
სასიამოვნოდ გაესადა. ზირველი ადგილი მაშინ შეიძლება
ში მოსწავლეების ცუდად-ტყუპასა და ღანძღვას ეჭიანათ.
თვითონ სწავლაც ჩვენ შეიძლება იმაში მდგომარეობდა,
რომ მოსწავლეებს აზვიადებდნენ გაგებითებს იმ
უნაზუ, რომელიც მათ კარგად არ ესმოდათ. ყველას ამ
მიზეზების გამო ემაწვილებს სასწავლებელი სტრუსადოდ
მისწინდით და ყოველ დონისძიებას სმარობდნენ, რომ
როგორმე განეთავისუფლებიათ თავი. ამიტომ უმეტესი
ნაწილი მათგანი ჭსტობდნენ სასწავლებელს ნებით თუ
ძალით და გაზობდნენ თავიანთ მშობლების სასწავლო,
სადაც მათ ელოდათ მწვერ-მეძებრებითა და ქორ-მიმი-
ნითი ნადირობა.

მშობლებიც, მართალი უნდა ვსთქვათ, უწინ დიდ
ძალას არ ატანდნენ თავიანთ შვილებს, რომ ესწავლათ
წამე. ეს ამიტომ, რომ უმეტესი ნაწილი ჩვენის თა-
ვად-აზნაურებისა მაშინ მუქთად ცხოვრებდა ემეზის
ნადვანით და აზრთაც არ მოჭსდიოდათ, თუ რადეს-
მე ამ უზრუნველ ცხოვრებას ბოლო მოეღებოდა.

მაგრამ ბოლოს, განსაკუთრებით მას აქეთ, რაც
ჩვენში ბატონ-ემობა მოისწო, მშობლებმა დაინახეს
სწავლის მიუცდილებელი საჭიროება, როგორც საზრდოს
წყარო, სხვათა შორის, და თითქმის ყველამ მათგანმა
მოინდომა შვილების აღზრდა. ამის გამო ძლიერ აიწია
ჩვენში მოსწავლეების რიცხვმა. მთავრობამაც რასაკვირ-
ველია მიანქნია ყურადღება ამ გვარის მოთხოვნების
დაკმაყოფილებას და მოუმატა სასწავლებლების რიცხვი,
მაგრამ სწავლის მსურველები მაინც იმდენი არიან, რომ
სამი ამოდენი სასწავლებლებიც რომ იყოს, რაც ესლას
არის, მაინც კიდევ ყველას ვერ დააკმაყოფილებს.

ღარბის მშობლების შესწავლად მთავრობამ, იმას
გარდა, რომ დაწესა ჩვენში სამოქალაქო გიმნაზიუმთან
ზანსიონები, დაუწყო ღარბი თავად-აზნაურების შვილებს
გზავნა რუსეთში სამხედრო გიმნაზიუმში. მშობლები სი-

სარულით თუ სიმწუნარით, ისტუმრებდნენ თავიანთ ზატარს
შვილებს შორებულს და უცხო ქვეყნას, რადგანაც სხვა სა-
მუალება არ ჭქონდათ. მაგრამ ამას ის შედეგი ჭქონდა,
რომ სამხრეთის თვით ჭქარში დაბადებული და გაზდი-
ლი ემაწვილები ვერ იტანდნენ ჩრდილოეთის ცივსა და
მახებულ ჭქარს და უმეტესი ნაწილი მათგანი ისტუმრდა
რუსეთში. ისინიც, რომლებიც ცოცხალი გადურჩებოდნენ,
მოდიოდნენ უკანვე თავიანთ სამშობლოში დასწავლებულ-
ნი, სშირად სწავლის შეუსრულებლად. ამის მიზეზი ის
იყო, რომ იმათ გზავნიდნენ რუსეთში ძირეულ ზატარებს
და ისე ცუდათ მომზადებულს, რომ ბევრს მათგანს
რუსულიც არ ესმოდათ. მიიყვანდნენ თუ არა რუ-
სეთში სამხედრო გიმნაზიუმში, დაწვებინებდნენ სწავლას
ერთად რუსის ემაწვილებთან, რასაკვირველია, რუსულს
ენაზე. მას რაღა თქმა უნდა, რომ ისინი ვერ ისწავ-
ლიდნენ სერიანად, იზარებოდნენ როგორც აგებულებით,
ისე გონებითაც, და ბოლოს რამოდენიმე წლის შემდეგ
სასწავლებელიდგანაც ითხოვდნენ და გზავნიდნენ უკანვე
მშობლების საზრდით.

ამ მიზეზისა გამო, სხვათა შორის, ჩვენმა თავად-
აზნაურებამ საჭიროდ დაინახა და სთხოვა თავის ადრეს-
ში იმპერატორს, მისს უმაღლესობის ჩვენში მოზრძანე-
ბის დროს, უმაღლესის სწავლისათვის სასწავლებელის
ბოძება და საშუალო სწავლისათვის სასწავლებელთა რიც-
ხის მომატება. მთავრობამ საჭიროდ დაინახა მარტო
სამხედრო გიმნაზიის დაარსება ჩვენში და თავად-აზნაურ-
ებს აღურთუდათ ამ გვარად თავიანთი სურვილი. თა-
ვად-აზნაურობას, რაღა თქმა უნდა, დიდი იმედი ჭქონ-
და, რომ სამხედრო გიმნაზიის გასწინა სასარტებლო ექ-
ნებოდა იმათთვის და რამდენადმე მანინ დააკმაყოფილებ-
და იმათ საჭიროებას შვილების აღზრდის შესახებ. მაგ-
რამ საქმე ის არის, მართლაც, მოუტანა თუ არა მოსუ-
ნებულმა გიმნაზიამ ჩვენ ღარბი თავად-აზნაურებს სასურ-
ველი სარტებლობა?

ამ კითხვის გადასწვევლად საჭიროა მივაქციოთ
ყურადღება იმ ზირობებს, რა ზირობებითაც არის ჩვენ-
ში დაწესებული სამხედრო გიმნაზია და რა გარემოებით
არის მოცული მასში ემაწვილის შეყვანა.

თვითლისის სამხედრო გიმნაზიის ისეთი განსაკუთ-
რებითი დანიშნულება არა აქვს თავად-აზნაურებისათვის,
როგორც უმეტეს ნაწილს რუსეთის შინა გუბერნიების

სამხედრო გიმნაზიებს აქვს. ეს სასწავლებელი არის დაწესებული საზოგადო კავკასიის აქეთ მხრის ყველა წოდების ხალხისათვის. ემაწვილებს იეგანენ „გონგურისის კგზამენით,“ ესე იგი ბეგრში არჩევენ მისაღებად მხოლოდ იმათ, ვინც გამოსატყვევ კგზამენს უკეთესად დაიჭერს. ჩვენ, რასაკვირველია, ამ დედა-აზრის წინააღმდეგი არა ვართ; ჩვენ მხოლოდ ის გვინდა დავანახოთ მკითხველს, თუ რა შედეგი აქვს ამ დედა-აზრის იმათთვის, ვის თხოვნითაც ეს გიმნაზია დაწესდა და ვინც სინაწულით მოკლდა მის გამართვას, ესე იგი, ჩვენის თავად-აზნაურებისთვის.

ბ. ი.

(შემდეგი იქნება.)

თელავის სასულიერო სასწავლებელი და მისი ოლქის სამღვდლოთ ყრილობა

ქ. თელავში 1875—1877 წ.

(შემდეგი *.)

IV

ერთი ბატი უკუღმართად განსე, კრქეანო ასხამს ფთებისა; გვლავ მეორე მისებრ მრულსა მისთვის კაბლოს აგეთებსა; მსგეოსა გვითხე რად ეგრე იქ? თქვა, ძალა სწავს აღმართებსა, ჭ მთარჯუნელმა თქვა: დამა გუარჯუნაგაღმა სხულსა ეს მართებსა დაგით გუარამიშგლი.

სამღვდლოთ ყრილობა 25 მაისს 1877 წ. წინა-წოდების განხილვისაგან მკითხველმა ცხადად დაინახა თუ რა უგზო უკვლად უყვარს ჩვენს სამღვდლოებს სხვა სასწავლებლის საქმეებს; დაინახა, რომ იმათაც ვისაც ეს ენდობა, არაფერი იცინა სწორედ არც სასწავლებლის საქმეებისა და არც მისის განხილვისა. თუ ესე არ უფიქროს, მაშ რა იყო მიზეზი, რომ თავში დაკრულებით ამოინიყეს დეპუტატებმა ერთი და იგივე უსაფუძვლო აზრი, სახელდობრ ჩვენ 15 ოკტომბრის 1874 წ. განხილების ძალით მართლ მოსამზადებელი გლასი უნდა შევინახოთ. განა ჩვენი ერთგული ხელმძღვანელები სამღვდლოებისა ამას უწოდებენ სასწავლებლის წესდების ცოდნას? კითხვა იმაში გი არ არის, თუ რა მონაწილეობას მიიღებს სამღვდლოება სასწავლებლის ხარჯში, არამედ იმაში, თუ რა უნდა მიიღოს, რის მოვალე

*) „ივერია“ № 31.

არის სამღვდლოება სასწავლებლის საქმეების შემსახრებ. ეს კითხვა ურთილბახედ არც ერთს დეპუტატს თქმად: არც არც მოსკლისა და ვერც მოუვიდოდათ თქმად ამასთანა უბრალო და განხილვი აზრი. ჩემის თქმით გი და სასწავლებლის წესდების მოთხოვნების მიხედვით, ეს კითხვა უნდა გამდარიყო სამღვდლოთ განსაჩვენად, ეს უნდა დაეკრათ იმათ ენახედ, ეს უნდა გასჯდომოდათ იმათ ძვლას და რბილში, რომ ისინი უბრალო და უსაფუძვლო უბედობას არ შეეშალა, არ გადაევიცა. ამ გვარ უმეტრების დროს, ჩემის თქმით, საჭიროა შეიტყოს სამღვდლოებამ თავის მოვალეობა სასწავლებლის შესახებ, შეიტყონ სხვებზეც ესევე, რომ მღვდლებს ყველამ უჩვენოს მათი მოვალეობა და უთავბოლო ღაზანკის დროს ამ საგნის შესახებ, ყველა მტოდნეს ნება ჭქონდეს სმა ჩააკენდინოს უთავ-ბოლო მოლაზანაკებს.

ყველა სასულიერო სასწავლებლებს რუსეთშია და საქართველოშია ეძლევათ საეკლესიო ხაზინიდან შტატით დადებული სასწავლებლებზე ფული, შემდეგის ხარჯისათვის:

- 1) ზედამხედველს სასწავლებლისა — — — 900 მ.
 - 2) თანამშრომელს ზედამხედველისა — — — 600 მ.
 - 3) მასწავლებლებს: სამღვთო წერილისა — — — 420 მ.
 - რუსულის ენისა — — — 420 მ.
 - ბერძნულისა — — — 540 მ.
 - ორს მასწავლებელს ლათინურისა — — — 840 მ.
 - ართოქსიისა და გეოგრაფიისა — — — 520 მ.
 - წმინდა წერისა და საეკლესიო გალობისა 200 მ.
- ჯ ა მ ი — 4,440 მ.

შტატით დადებულ ფულს გარდა, საქართველო-იმერეთის კანტონის აქლეს გიდეკ თავის შემო-სავლიად: 1) სასლის შესახვის ხარჯად — — — 100 მ.

- 2) განცვლარისათვის — — — 12 მ.
- 3) ობოლთა ღარიბთ მოსწავლეთათვის 1,400 მ.

ჯ ა მ ი — 1,512 მ.

სოლო სრულიად — 5952 მ.

თუ რომ ამ ფულის გარდა, სასწავლებლისათვის საჭირო იქნება სხვა ფულიც, მაშინ სამღვდლოებამ სასწავლებლის ოფისამ უნდა შეავსოს ანუ დაჭყაროს ესრეთი საჭიროება თავის ჯიბიდან და უფრო ეკვლესიების და მონასტრების შემოსავლიად (სასწავ. წესდება § 2, 3, 24 მუს. 2. Цирк. Ук. Св. Синода 30

Apr. 1873 г. № 18; Опред. Св. Синода 15 Сент. 8 Окт. 1872 г. и 7 Март. 3 Апр. 1872 г.) ესლს ვკითხთ მღვდელ-

დებუტატებს: საფუძველი ექმნებოდათ რაიმე იმ თავ-
გამოდებით მოღვაწეებზე დებუტატებს, რომლებიც ღრია-
ლებდნენ, რომ ჩვენ მართლ მოსამზადებელი კლასი უნდა
შეინახოთ, ან საფუძვლიანი ექმნება, რომ იმათ ქსთქვან
მართლ იმ საჭიროებაზე უნდა ზრუნავდეს სამღვდე-
ლოება, რომელიც ჩვენ ვაჩვენებთ და მივიღეთ 15 იანვ. 74 წ. განხილვისათა, თუმატა მართლ განხილვაში, რომ
გორც ვინილეთ, სპი სავანის მოსხენებელი და არა
მართლ მოსამზადებელი კლასი, რომელიც უგონოდნენ
მღვდელ-დებუტატები.

მაშასადამე თუ ვინმე მღვდელ-დებუტატთაგანმა მიი-
ღო და ჩინებდა ის აზრი, რომ სამღვდლოთ უნდა
იზრუნონ მხოლოდ 15 იანვ. 1874 წ. განხილვაში
მოსხენებელს სავანებზე, ის დაწმუნებული იყოს, რომ
იმას ვერ გაუგია ვერც სასწავლებლის წესდება და ვერც
სამღვდლოთ მოვალეობა სასწავლებლის შესახებ. გავი-
მეორებ უკვლავ მღვდლისათვის საცნობლად და სასწავლად,
რომ სამღვდლოება მოვალეა შეავსოს ნაჩვენებ შემო-
რე წყაროებიდან ყველა საჭიროება სასწავლებლისა
და არა მხოლოდ ის, რაც მოიხსენეს მღვდელ-
დებუტატებმა თავიანთ 15 იანვ. 1874 წ. ყრილო-
ბის განხილვაში. რომ ამ საჭიროებას ვერც ერთი
სამღვდლოთ ყრილობა ვერ განსაზღვრებდა და ვერ გა-
დასწვეტებდა სამუდამოთ, ამას, მგონია, თვით მკითხვე-
ლი მიხვდება. აქედან მკითხველი შეიტყუებს იმ უარის
უსაფუძვლობასაც, რომელიც სამღვდლოებამ მეორედ
გამოაცხადა სასწავლების განსწავლების საზღვის შესახებ და
ეს საზღვი დააცხადა საზინას (ეუფრებათ, ნეტავ, მღვდ-
ლებს, რა არის საზინა, შიგ ვისი იფულის, და ამ იფულს
დანიშნულება აქვს რამე, თუ არა? შენი ცოდნა არა მაქვს,
მკითხველო, ეს ამათ არ გაგებოდეთ), მაგრამ საქართვე-
ლო იმერეთის კანტონებში, უარს უთხრა სამღვდე-
ლოებას, სასწავლების განსამშენებლად ჩვენ იფულს ვერ მო-
გვტოვოთ.

სასწავლების გარემოება ამ მდგომარეობაში იყო 1874წ.
დაწყებაშიც, თუმატა ეს უნდა გათავსებულიყო, რომელიც
მკითხველმა იცის, 1875 წელსვე. თუ რომ სასწავლებ-
ლის სასწავლების გარდაკეთება იყო საჭირო 1875 წ., დაწ-
მუნებული უნდა იყვნენ, რომ ამ საჭიროებას 1877

წლამდის უფრო მოემსახურებოდა. სამღვდლოთ ყრილობის
უარით ნაკლებად უნდა ცხოველი უფრადღება მიეჭრებოდა.
მართლაც, რომელიც სამღვდლის წყაროებიდან ვინც,
სასწავლებლის ზედმხედველს ამზად ქქონის კიდევ საუ-
ბარი არქივთან, რომელიც ბძინდება უზირველესი უფ-
როსი უკვლავ სასწავლო სასწავლებლების გავსისის
მსარეში. ამის სიტუაციის თანხმობით, უთხოვნია ზედ-
მხედველს სკლასლად დანიშნა სამღვდლოთ ყრილობისა,
განსახილველად რომელიც უწინდელის საგნისა, სასწავლის
გარდაკეთების შესახებ, ეგრეთვე სხვა საგნებისაც. ამ სა-
განთა შორის უზირველესი და უსაჭიროესი იყო ზანსიო-
ნისათვის აუცილებელის საზღვისათვის იფულის მოპოება,
რომ სამუდამოდ ზანსიონს საჩინი ქქონოდა. (საჭიროა
მოიგონოს მკითხველმა, რომ სამღვდლოებამ 8/9 მანისის
1876 წ. განხილების ძალით, მიქსცა მხოლოდ ერთის
წლის საზღვი, ხოლო მომავლას წლებისთვის უჩვენა
წყარო და კიდევ დასდვა შეწირულება). მაშასადამე წინადა
დაწმომილს გაუთავებლად საგანს სასწავლების გარდაკეთების
შესახებ მიემსახურეს უსაჭიროესი საგანისა და მის გარდა
გათავება უნდა ესურვას უკვლავ ზინს, რომელსაც ვი დაბ-
ნებებული არა აქვს გონების სახითა.

რომ სეიჩინად გადაწყვეტილიყო საქმე ამ საგანთ
შესახებ, საჭირო იყო ბლადოჩინების დასწრობაც ყრი-
ლობაზე, რადგან იმათ უკეთ იცინა შემოსავალ-გასავალ-
ლი ეკვლესიებისა და მაშასადამე უკეთ შეეძლოთ ეჩვენე-
ბინათ ეს წყარო და დაენიშნათ კიდევ ამ წყაროდამ
იფული და მით შეემსახურებინათ საკუთრად მღვდლების
ჰობებზე მიჭრული შეწირულობა. ეს იყო მიზეზი,
რომ ზედმხედველს ეთხოვნა ექსატრისისათვის, რომ
ყრილობაზე დასწრობილიყვნენ ბლადოჩინებიც, რომ-
მელიც, რომელიც მოწინავე ზინი ყოველის მხრით შე-
ექმნებოდნენ ზანსის მკებლნი იმაშიც, თუ რომელიც
დაბლობებზე ყრილობა თავის საქმეს. მართლაც ექსატ-
როსი დათანხმდა ზედმხედველის აზრს და დანიშნა
სამღვდლოთ ყრილობა 25 მანისისათვის 1877 წ.

დანიშნულ დროს გამოცხადდენ მომეტებული ნა-
წილი ბლადოჩინ-დებუტატებისა, ასე რომ, განონის ძა-
ლით, შეიძლება ყრილობას კუთვნილი საგნები კიდევ
განესილა. მგონია, ამის მიხედვლით, მეთორმეტე სასათ-

სულ იწყეს სამადლობელიან პაჩაკლისისა გადახდა, რომლის შემდეგმაც უნდა შესდგომოდნენ თავიანთ საქმის განხილვას. პაჩაკლისის შემდეგ თავმჯდომარედ ამოიწივეს ბლადონი ს. ფირანოვი. როდესაც ამან მიიღო სასწავლებლის მმართველობისაგან სია იმ საგნებისა, რომელსედაც უნდა ჰქონოდათ სჯა ყრილობასედა და მოელონა პაჩაკა თანამოსრე დეპუტატებსან, იწყო თავის თანამდებობის აღსრულება. თავმჯდომარე ზის შუა სტოლსედა; დეპუტატთაგანი ზოგი ზას და სმა მალედა ებასება მეორეს, ზოგი დგას და ყვირილით რაღაცას უმტყვიებს სხვებსა. თავმჯდომარისეგან ისმის ხმა: „მამანო, დაბანდით, გავათათ (ჟერ კი ან დაუწვიან) ჩუენი საქმე“, — და რომ ატყობს, რომ იმას ურს აჩავინ უტლებს, უმადლებს ხმას და გავანრებულს და საყვედურის სასით იმეორებს „რა გაყვირებთ, განა მიმიეთ ან შეიძლება ღაპაჩაკი.“ ბოლოს ყველანი წუნარდებიან და ყვირილი სწყდება. ამ დროს თავმჯდომარე, რასაკვირველია, დიდის მოფიქრების შემდეგ, ჰკითხავს დეპუტატებს: „მამანო, ყრილობასედა ან გამოცხადებულან ყველა ბლადონები და დეპუტატები და თქვენ რას იხებებთ, დავიწყოთ ჩუენის საქმის განხილვა, თუ ესლანდელი ყრილობა გაღაღათ სსვა დროსთვის (თავმჯდომარე იმასა ცდილობდა, რომ როგორმე გადაეღო ეს ყრილობა სსვა დროსთვის, რადგან მინამდინ კარგად გასწორთინდა ზოგიერთ ბლადონინ-დეპუტატებს და ჩაგონებდა, რომ სასწავლებლის სასარგებლოდ ანაფერი შეეწირათ. ამას ის უნდოდა რომ ერთს მაინც ეთქვა, გადავღათ და შემდეგ თითონ იცოდა, როგორ მოახერხებდა საქმეს). თავმჯდომარის მხა დეპუტატი სო. ფირანოვი იმასის: „კარგი იქნება რომ გადავღათ“. სხვები კი ყველანი ცდილობენ, რომ ესლავე გაათათ რაც საქმე აქვთ.

ამ შემთხვევაში საჭირო იყო კანონის ცოდნა თავმჯდომარისეგან, მაგრამ, საუბედუროდ, ეს ცოდნა მის გულითად სურვილს ეწინააღმდეგებოდა, არღვევდა მისგან შედგენილს მასეს. საზოგადო მიდრეკილება დეპუტატების სურვილისა სასარგებლო და საქები იყო, მხოლოდ მალა მოზინდაპირეთ ხელში იყო, ამ მალას ისინი წინადაუხერხად ხმარობდენ და თავიანთი წადილი გაჭყვანდათ თითქმის მაშინაც, როდესაც მოწინააღმდეგე პირნი რიცხვით აღემატებოდნენ. თავმჯდომარის ძმის თანამოსრ-

ედ გამოჩნდა ბლადონი ნ. ხუციევიც, რომელმაც იმისთანა დაწმუნებით და სიბეჯითით გამოთქვა თავის აზრი ყრილობის სსვა დროსთვის გადადებასედა, რომ ვინც გადადების წინააღმდეგნი იყვნენ ისინიც ეტკეში ჩაცვივდნენ. ამან დაუმატა, რომ თუ ყრილობა ესლა განილავს წინადადებულ საგანთა, იგი არც თვითონ მოაწერს ხელს და არც თავის დეპუტატებს მოაწერინებს (დახედეთ ძალას!). თავმჯდომარესაც ეს უნდოდა. მაშინვე დაჯდაბნეს ორიოდე სიტყვა ყრილობის გადადებასედა ივლისისათვის, რომელსედაც თავმჯდომარემ და ნ. ხუციევიცა თავის დეპუტატებით პირველად მოაწერეს ხელი და მათ შემდეგ სხვებმაცა. განა ამისთანა უცხო უკვლო მოქმედებაში მდგომარეობს თავმჯდომარის მოვალეობა? განა ამისთანა მოქმედებიდან ჰსჩანს, რომ იგი დიხსი ყოფილა მონიჭებულას სამღვდელოებისაგან უფლებისა? ეს კითხვა მღვდელ-დეპუტატებმა გამოიკვლიონ. ჩუენ მხოლოდ შეგინებავთ, რომ როგორც ყველა მოთანამდებე პირს, ეტრეთვე თავმჯდომარესაც აქვს თავისი მოვალეობა, რომლის ცოდნაც მისთვის საჭიროა, ვისაც თავმჯდომარეობა სურს, ეს მოვალეობაც უნდა შეიგნოს და კიდევ აღსრულოს, თუ ანა და საქმე ეს ოღრო-ჩოღროდ წავა, ყოველთვის და ყველასათვის ისე ანაჩათ გათავლება, როგორც ს. ბოდაევის და ს. ფირანოვის თავმჯდომარეობის დროს. ფირანოვს რომ ჰსცოდნოდა და თავლების თვლემით ან აღსრულებინა თავის თავმჯდომარეობის თანამდებობა, ამას უეტკველად უნდა გაეთავებინა ყოველის საგნის განხილვა 25 მაისს 1877 წ., რადგან მაშინ ყრილობასედა გამოსცხადდა ორ შესამედხედ მეტი იმ ბლადონინ-დეპუტატებისა, რომლებიც იყენენ დანიშნინუენი იქ გამოსაცხადებულად (Опр. Св. Синода 7 Мар. 1872 г.), და რომლის შემდეგაც ყრილობას სსვა დროსთვის გადადება შემორე სსენებულის კანონის დაწვევა იყო. როდესაც მეორე საათხედ შუადდის შემდეგ განხინების დაწერის დროს მოვლემარე თავმჯდომარეს ჰკითხეს, რომ ერთი საგანი მაინც საჭირო იყო ესლავე გატეპხინანო ე. ი. სასწავლებლის სასლების გარდაკეთების შესახებ, რადგან შემდეგ გვიანდა იქნება ამისათვის მასალის მომზადებო, მაშინ თავმჯდომარემ მუქარით უპასუხა: „განა იცით, რომ ხუთს ივლის კი შესედა რავს სამღვდელოება რასმეს სასწავლებლის სასლების

გადასაკეთებლად? მეარტცხველმა სთქვა: დადმა ვეარტცხველმა სნულს ეს მარტებსა. რა ნაყოფს გამოიღებს ეს სხვა დროს გადადებული ყრილობა. შეკითხვით შემდეგ.

(შემდეგ იქნება).

ზომილა რომის დასაპრობლად

(შემდეგ *).

კონსტანტინოპოლში.

მეორეს დილას იუსტინიანე გაჩერებული იდგა თავისის სასახლის ოთახში, ოქროს ჯვარცმის წინ. იგი ძალიან ჩაფიქრებული იყო და მის სახეზედ ეტყობოდა გულდაღინჯებული გამბედაობა. თითქმის მუქარით შეხედა ჯვარცმასა და ხმა მალლა ჰსთქვა: მძიმე განსაცდელს მიმეც მე შენი ერთგული მონა, ჰოი ჯვარცმულო ღმერთო! მე მაგას არ მემართლები. შენ იცი ყოველი, რაც მე მიმოქმენია სადიდებლად სახელისა შენისა. მაშ წყრომასა შენსა რად არ მიაქცევ შენთა მტერთა, შენგან გადგომილთა და კერპთ-მსახურთა? რისხვათა შენთა კვეთება რად მოაგლინე ჩემზედა? ხოლო თუ ესეა ნება შენი, მაშ იცოდე: იუსტინიანეს ხელიდამ გამოუვა არა მარტო შენება საყდართა და გამშვენიერება ხატთა. დაასრულა ეს სიტყვა თუ არა, ოთახში სწრაფს სიარულს მოჰყვა.

— ხელმწიფეო, მოახსენა მონამ: სენატი შეიკრიბა იერუსალემის დარბაზში. დედოფალი მიბრძანდება კიდევ.

— კარგი, უბძანა იუსტინიანემ, შეგიძლიან წახვიდე.

— მოვიდა საათი გამოცდისა, ჰსთქვა იუსტინიანემ, როცა მარტო დარჩა: შენთვის, თეოდორავ, და ყოველთა თქვენთა თვის, ვინც ჩემდა ვეზირებად იქადით თავს. თქვენ თავის დღეში არ დაბრკოლებულხართ, როცა საქმე წვრილმანს საგანზედ მიმდგარა. რა მოხერხებულნი ხართ ხოლმე, როცა მსჯავრსა ჰსდებთ თქვენსავე ამხანაგთა, ექსორიაში

ჰგზავნი, ქონებას ართმევთ და სახასოლ ჰსდებთ. დიდება იმპერიისა და იმპერატორისა აქეთ ხოლმე ენაზედ დაკრული ამ ყურ-მოჭრილთ მონებსა. ენახოთ, დღესაც მოგაგონდებთ ეგ დიდება, თუ არა. მხოლოდ ნუ მიღალიტებ შენ, ჰოი უმაღლესო ხელოვნება მპყრობელისავე: ღრმად დაფარულო და თვალთ განუჭვრეტელო ცბიერებაე! დღეს გამოვცდი თქვენს ძალ-ღონეს ბიზანტიის სახელმწიფოის დიდებულნო! მე წინადვე ვიცი, როგორ მოიქცევით თქვენ. ეგ მე მიხარის კიდევ. თქვენი არაფრობა უკეთესი ბოძია ჩემის ტახტისა და უკეთესი გამართლებაა ჩემის მმართველობისა. თქვენ თვითონ თქვენის შეშინებულის გულით ჰსცნობთ დღესა, რომ საჭიროა დესპოტი თქვენთვის, თქვე მხთლებო, ფლიდებო და შესაბრალისნო მონანო!

იუსტინიანემ უხმო მსახურთა და მოჰყვა ტანჩაცმასა. მუხლზედ დაჩოქილთა მსახურთა ჩააცვებს მას თეთრი მუხლებამდი დასაწდომი სამოსელი, ოქრომკედით მორთული და ზედ ალისფერი სარტყელი შემოარტყეს. ვიწრო შალვარი ალის ფერის აბრეშუმისა იყო. მხრებზედ წამოასხეს მშვენიერი და ძვირფასი სამეფო მანტია ღია ალისფერისა, ოქრომკედლის არშიით მორთული და ზედ სხვა და სხვა ცხოველისა და ფრინველის სახენი იყენენ ქსოვით გამოყვანილნი, ხოლო სახენი ცხადად ვერ განირჩეოდნენ, რადგანაც ძალიან ხშირად იყო დაფენილი მარგალიტით და ძვირფასის ქვითა. ორივე ხელზედ სამ-სამი ხალასი ოქროს რგოლები ჰქონდა გაკეთებული; განიერი ჯილა მძიმე ოქროსი მარგალიტით ჰქონდა მორთული. სკიპტრის მცველმა მოართვა გრძელი ოქროს ყავარჯენი, რომლის თავზედაც გამოსახული იყო სიმრგვლე ქვეყნისა მთლიანის ძვირფასის ქვისა და შიგ ქვაში ჩასმული იყო ოქროს ჯვარი.

იმპერატორი წამოდგა და გაემართა კარი-საკენ.

— მალლა ქუსლიანი ფეხთ-საცმელიც, ხელმწიფეო, მოახსენა მსახურმა ჯერ კიდევ მუხლზედ დაჩოქილმა.

(*) ივერია № 19, 21, 22, 23, 24 28 და 29.

— არა, დღეს ჩემთვის საჭირო არ არის ქულები, უპასუხა იუსტინიანემ და გამოვიდა ოთახიდან.

იგი ავიდა ლომთა კიბეზედ. ასე ერქვა ამ კიბეს, იმიტომ რომ საფეხურების ორსავე მხრივ ჩამომწკვრივებული იყო ოცდა ოთხი მარმარილოს ლომი, რომელიც ბელიზარის მოეტანა კართაღენიდან. იუსტინიანემ აიარა კიბე და შევიდა საბჭოს დიდს დარბაზში, რომელსაც იერუსალემის დარბაზს უწოდებდნენ. ძვირფასად იყო მოართული ეს დარბაზი. მარტო იმის გუმბათსა ბიზანტიაში იმოდენა ფულად აფასებდნენ, რაც მთელს იმპერიას შემოსავალი შემოუვიდოდა ორმოცდა ხუთს წელიწადში.

შესავალში სამი თალი იყო შეკრული, ამათ შორის სამი რიგი იმპერატორის მცველნი იდგნენ ფარდას იქით მიფარებით. ნახევრად რგვალ დარბაზის ბოლოს ამადლებული იყო ტახტი იუსტინიანესი და ამის მარცხნივ იდგა პირველზე უფრო დაბალი ტახტი თეოდორასი.

რა წამსაც დაინახეს იმპერატორი, მუნ შეკრებილნი იმპერიის დიდებულნი მიწას დაემხნენ. თეოდორაც ფეხზედ წამოდგა, დაბლა დაიხარა თავი და გულზედ ჯვარედინად ხელები დაიწყო. მას იმ ფერივე ტანისამოსი ეცვა რაც იუსტინიანესს, მხოლოდ მანტიაზედ ოქროს არშია არ ჰქონდა და სკიპტრა სპილოს ძვლისა ჰქონდა იმპერატორის სკიპტრაზედ უფრო მოკლე. თეოდორამ რაღაც ძაგებით გადაავლო თვალი პატრიარქებს, არხიეპისკოპოზებს, ეპისკოპოზებს, დიდებულთა და სენატორებს, რომელთ ოქროს სელები რგვლად იყო მორიგებული ტახტის ორივე მხრივ.

იუსტინიანემ დარბაზის შუა-გულზედ გაიარა. მივიდა ტახტთან და მარდად ავიდა. თორმეტი უმაღლესი კარის კაცნი ორივე ტახტის საფეხურებზედ ჩამომწკვრივდნენ, ყველას ხელში თეთრი ყავარჯენი ეჭირათ. ბუკის ხმამ აცნობა მიწაზედ დამხობილთ დიდებულთა, რომ მათ ნება აქვთ წამოდგნენ.

— ჩვენ მოგიწვიეთ თქვენ, წმინდანო მამანო და წარჩინებულნო დიდებულნო, ჰსთქვა იუსტინიანემ:

რომ რჩევა გკითხოთ დიდად გასაჭირს საგანზედა. ხოლო მე თქვენს შორის არა ვხედავ ჩვენს *magister militum per Orientem*, ნარზესსა. სად არის იგი?

— წუხელის მოვიდა სპარსეთიდან და ავადმყოფი წევს ლოგინშია, მოახსენა უფროსმა ხელჯოხიანმა.

— ჩვენი მეკანონე *sacti palatii* ტრიბუნიანი სადლა?

— ჯერ არ დაბრუნებულა იქიდან, საცა შენის ბძანებით წასულთა.

— ბელიზარი მაინც რატომ არ არის აქ?

— იგი ბიზანტიაში არ არის. იგი ეხლა ჰსცხოვრებს აზიის ზღვის პირას თავის წითელს სახლში.

— იგი როგორღაც გვერიდება ჩვენ და თავის წითელს სახლში რჩეობს ცხოვრებასა. ეგ ჩვენ არ მოგვწონს, ჰსთქვა იუსტინიანემ: ნეტა რად გვარიდებს თავს?

— სახლში ვერ ენახათ. იგი სანადიროდ წასულიყო და სპარსული ვეფხვები წაეყვანა საცდელად, მიუგო ხელჯოხიანმა.

— როცა საჭიროა, მიშინ არას დროს ვერ ნახავთ, როცა საჭირო არ არის, მაშინ კი ყოველთვის აქ არის. მე არა ვარ ბელიზარის კმაყოფილი. მაშ მოისმინეთ იგი, რაც ამ ბოლოს დღეებში შევიტყეთ.

იუსტინიანემ უამბო იტალიის საქმეთა ვითარება. მას შემდეგ რაკი ბიზანტიამ უარი ჰყო გოთთაგან წარმოდგენილნი შერიგების პირობანი, გოთებმა ომი დაგვიწყესო და დღეს აქამომდე ბედი იმათკენ არისო. ბარბაროზთა ხომალდებმა ერთი ერთმანეთზედ აიღესო ზღვის-პირა ქალაქები დალმაციაში, დალუპეს იმპერატორის სამომარი ხომალდებო, დაიჭირესო სიცილია და ყველგან თავიანთი მმართველები დააყენესო. ეგ კიდევ არაფერიო. ძლევამოსილობით წინ მოიწვეიანო და იმპერიის საზღვარსაც შემოადგნენო.

ელდის ზარის ხმა მოისმა ყველასაგან ამ იმპერატორის სიტყვებზედ. იუსტინიანემ განაგრძო სიტყვა მაგრამ წარბი შეიკრა და მრისხანედ ჰსთქვა:

— ისმინეთ, მოკლედ და გადაჭრით გეუბნებით: გუშინ ამბავი მომივიდა, რომ გოთნი ბიზანტიანად მოდიან.

სენატორნი შიშით ფეხზედ წამოვარდნენ სელებილამ.

— დიად, ორივე მხრით მოდიან, განაგრძო იუსტინიანემ: ზღვით და ხმელეთით. თესალონიკას შემოჰსდგომიან კიდეც, ახალი კედელი“ ჩვენი დაუნგრევიათ, ამჟამად მათ წინაშე ბიზანტიის გზა გახსნილია და ჩვენ კი ჯარი არა გვყავს რომ წინ დავხვედროთ, ჩვენი ჯარი სულ სპარსეთის საზღვარზეა. თუმცა ესეა, მაგრამ მაინც ბარბაროზნი შერიგებას გვთხოვენ წინანდელის პირობითვე, ხოლო სიცილიაც ჩვენ დავგითმეო. მე პაემანი ვითხოვე და გოთებმა მომცეს იმ აზრით, რომ ეგ პაემანი სამუდამო შერიგებით გათავდება მათგან წარმოადგენილ პირობებზედვე. მე ეგ აღუთქვი:

აქ იუსტინიანემ ცალის თვალთ გადახედა დიდებულთა და მერე თეოდორასაც.

დიდებულთა გულზედ მოეშოთ, თეოდორამ თვალეზი დახუჭა, რომ თვალეზს იგი არ გაეცათ და თრთოლით მოსტიდა ხელი თავისის ტახტის ოქროს სახელურს.

— მე აღუთქვი, ჰსთქვა იუსტინიანემ: ხოლო დაეუმატე კი, რომ ჯერ დავეკითხები ჩემს მეუღლესა მეთქი და ჩემს გულის-ხმიერს სენატსა. მე, ჩემის მხრით, შერიგებაზედ თანხმობა გამომიცხადებია.

ყველას სახე გაუნათლდა სიხარულითა.

— აბა თქვენ რაღას იტყვიან? ეს კი გახსოვდეთ, რომ თუ შერიგებას უარ ეტყვიან, — რამდენიმე დღეს შემდეგ ბარბაროზნი ბიზანტიის კარს მოადგებიან. იტალიას რომ ითხოვენ — ეგ არაფერია. ეს რამდენიმე ათეული წელიწადი გასულა, რაც იტალია ჩვენგან დათმობილია. ორჯერ მიუსიეთ ბელიზარი ჯარით იტალიის ხელახლად დასაჭრობლად, მაგრამ ორჯერვე ბელიზარი ვერა განდა რა.

— შეეურიგდეთ! შეეურიგდეთ! დაიგრიალეს ყოველმხრივ. ელჩნი, ეპისკოპოსნი, დიდებულნი, სარ-

დალნი — სულ ყველანი მუხლებზედ დაეცნენ იმპერატორის წინ.

უწინაც მომხდარა რომ სარაციინი, სპარსნი აღმოსავლეთით, მავრები სამხრეთით, ბოლგარნი და სლავიანები ჩრდილო-დასავლეთით მოსდგომოდნენ იმპერიის სამზღვრებზე, ვოტებინოთ, აეკლოთ, დაემარცხებინოთ იმპერატორის ჯარი, და დაუსჯელად უკანვე გაბრუნებულიყვნენ. მაგრამ რომ ვისმე დაეპყრა საბერძნეთის კუნძულები და ქალაქები, რომ ბიზანტიისაკენ გზა გახსნილი ჰქონოდა — ეგ თავის დღეში არ გაეგონათ. სასოწარკვეთილი ელდა და შიში გამოიხატა ყველას სახეზედა.

გულდადინჯებით, თითქო ჰსცდისო, გადაელო იუსტინიანემ თვალი დიდებულებს მარჯვნივ და მარცხნივ.

— ხელახლად გკითხავთ, — ჰსთქვა მან: რას იტყვიან, პაემანს შემდეგ ომს ირჩევთ თუ შერიგებას. ერთის სიტყვით შეიძლება შერიგება ვიყიდოთ იტალიის დათმობითა. ვინც ომსა რჩეობს, ხელი მაღლა აიწიოს.

არც ერთი ხელი არ გაინძრა. ყველას ეგონა, რომ იუსტინიანეს შერიგება უნდა.

(შემდეგ იქცა.)

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა გ ა მ გ ე ო ბ ა

მიხაილის აზნაურობის საადგილ-მამულო ბანკისა აცხადებს, რომ ძალითა § 17 ამა ბანკის წესდებისა, გამგეობაში გაიყიდება საზოგადო ვაჭრობით შემდგომი ქუთაისში მდებარე მამულები, რომელნიც ეკუთვნიან:

1. ნიკოლოზ ანტონის ძეს ფირალოვს, ერთსართულიანი ქვით-კირის სახლი.
 2. ელისაბედ სვიმონის ასულს ჩარეკოვისას, შვიდი ქვით-კირის ღუქანი.
- აგრეთვე შორაპნის უეზლის სოფელ კვალითს, ცხრა-წყაროს და ზოვრეთს მდებარე მამული.